

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 13.06. 2022).
2. Про екстрену медичну допомогу: Закон України від 5 липня 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text> (дата звернення: 13.06. 2022)
3. Безрідна Н. О., Мислива О. О. Надання домедичної допомоги поліцейським. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір: матеріали науково-практичного онлайн-заходу*. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 24-25.
4. Ананійчук Б. О. Значення домедичної підготовки поліцейських під час воєнного стану. *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір: матеріали науково-практичного онлайн-заходу*. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 8-9.
5. Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.06.2014 р. № 398. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-14#Text> (дата звернення 14.06.2022) .
6. Ташматов В. А. Надання домедичної допомоги поліцією України. *Протидія злочинності: проблема практики та науково-методичне забезпечення*. 2017. № 3. С. 48-50.

УДК 340.12

НОРМИ ПРАВА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

Козинець Олена Гаврилівна,
завідувач кафедри правоохоронної діяльності та
загальноправових дисциплін,
юридичного факультету
Навчально-наукового інституту
права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
кандидат історичних наук, доцент
elena_8067@ukr.net

Рябус Лілія Сергіївна,
студентка групи КЮ-212
юридичного факультету
Навчально-наукового інституту
права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
liliaryabus2101@gmail.com

Розвиток сучасної цивілізації призвів до формування та функціонування взаємопов'язаної системи норм. Загальна динамічна система соціальних норм є необхідною умовою суспільства, засобом соціального управління, організації та функціонування держави, забезпечує координацію і взаємодію людей, реалізацію прав та інтересів людей.

Система засобів соціального впливу відображає рівень соціально-економічного, суспільно-політичного та духовного розвитку, а також історію країни та національні особливості, характер державної влади, якість життя. Норми, що регулюють суспільні відносини, відображають і конкретизують вплив об'єктивних закономірностей, тенденцій суспільного розвитку, історично зумовлених закономірностей [1, с. 3].

Розглядаючи норму права, слід сказати, що вона є первинною «коміркою» правової матерії. Саме через свої норми закон встановлює різні способи примусової, забороненої чи

дозволеної поведінки суб'єкта, регулює й охороняє суспільні відносини, врегульовані законом або об'єктивно необхідні.

Важливою ознакою правової норми є її нормативність. Це означає, що правила відображають не умови життя окремих людей, а скоріше найбільш поширені, повторювані, типові та позитивно оцінювані поведінки людей та їх об'єднань. Крім того, закріплення цієї юридично значущої моделі поведінки в термінах правового акта або в інших джерелах права (навіть у повній відповідності з юридично-технічними правилами) не перетворює автоматично цю модель на норму права, закон, який регулює поведінку людей (суб'єкт права) [2, с. 76].

Під соціальністю норми спочатку розуміється норма, яка не сприймається людьми, не оцінюється людьми як соціально значуща, корисна і справедлива, не тиражується в їхніх діях (діях), залишається мертвою і не може бути названа легітимною. У цьому випадку ніякий державний примус не може зробити його обов'язковим. Тому змусити будь-кого підпорядкувати свої дії вимогам способу поведінки (норми), визначеному (введеному в дію) положенням нормативно-правової поведінки, можна лише за умови, що свідомість суб'єкта права готова підкоритися цим вимогам.

Норма визначає правила належної або дозволеної поведінки. Іншими словами, вони вказують на те, як суб'єкти повинні або могли поводитися в певних життєвих ситуаціях, і які наслідки настануть, якщо ці правила будуть порушені. Оскільки існує можливість порушення норм, повинні бути засоби (контроль, переконання, осуд, примус тощо) [3, с. 78].

У той же час правові норми мають специфічні характеристики, які відрізняють їх від інших соціальних норм. По-перше, вони є вихідними, основними елементами права.

Розглядаючи їх як соціальні норми, варто також виділити наступні характеристики. Соціальні норми – це сформовані в історії певні правила, стандарти і способи діяльності людей у різних сферах суспільного життя, які мають на меті забезпечити порядок і стабільність соціальних взаємодій.

Тобто соціальна норма є найдавнішим регулятором суспільних відносин є звичай. Вплив звичаю є результатом переконання людей у тому, що потрібно зробити певну дію. Сила звичаю полягає в тому, що усталені стереотипи поведінки перевірені часом і широко поширені в соціальних групах.

З точки зору розвитку системи звичаїв, очевидно, неможливо задовольнити потреби зростаючого населення для забезпечення злагодженої реалізації спільних цілей. З встановленням певних санкцій за недотримання звичаю зросла його роль як регулятора суспільних відносин. Згодом це призвело до появи звичаєвого права. Правовий звичай – це санкціоноване державою правило поведінки, яке внаслідок повторюваності стає простим звичаєм у суспільстві. Правовий звичай стає нормою (ст. 7 «Звичаї» ЦК України) [4]. Цей звичай визнаний державою загальнообов'язковим правилом.

На думку Л. Тарахоніча, соціальні норми – це правила поведінки в процесі взаємодій людей, системні, примусові й універсальні, покликані регулювати суспільні відносини, свідомість особистості, суспільний вплив і при необхідності – за допомогою державного примусу. Примус свідомо визначається вольовою діяльністю, досвідом історичного розвитку, національними особливостями [5, с. 33].

Основна мета соціальних норм – забезпечити систематичність суспільних відносин, порядку й організації, орієнтуючись на результати, вигідні для суспільства. Відтворення соціальної системи відбувається через механізм функціонування цих норм.

Об'єктом дії норм, що розглядається, є поведінка та діяльність індивідів і соціальних груп, а предметом – організація суспільних відносин. Виникнення соціальних норм впливає з відокремлення різних сфер суспільного життя, а відносини різних сфер регулюються відповідними нормами. Існує багато категорій соціальних норм. Існує кілька типів посередників цих соціальних відносин: звичаї, традиції, моральні, релігійні, політичні, корпоративні та правові норми.

Деякі соціальні регулятори виступають певними «контролерами» під впливом інших соціальних регуляторів. Ця соціально визначена функція контролю запобігає всілякі зловживання та свавілля. Ефективність пом'якшувальної дії соціальних норм може полягати

в абстрактних вимогах людей і задоволенні внутрішніх переконань людей. Коли фіксовані вимоги соціальних норм і притаманні людям вимоги є неузгодженими, не тільки виникнуть внутрішні конфлікти між людьми, але й ефективність впливу таких соціальних регуляторів буде знижена.

Отже, на основі аналізу взаємовідносин права та інших соціальних норм можна визначити безпосереднє положення та роль правового впливу в системі соціального впливу. Правовий вплив – це акт захисту прав людини за допомогою засобів і явищ. Правові наслідки ґрунтуються на правових вимогах. Можливості права як засобу системного впливу не обмежені суто регулятивним впливом. Право є універсальним інструментом виховання, мотивації та організації впливу на свідомість і поведінку людини.

Ця сфера впливу відрізняється від усіх інших сфер своїм змістом, який носить юридичний характер і ґрунтується на вимогах законодавства. Джерела та форми інших сфер впливу відображають характер напряду впливу. Характеристикою правового впливу є конкретний інструмент.

Це унікальний набір правових інструментів, методів і прийомів, за допомогою яких право впливає на людей і суспільство. Важливою ознакою правового впливу, що відрізняється від інших сфер впливу, є здатність узгоджувати різні інтереси (особистих осіб, груп, громадськості). Таке соціально важливе узгодження інтересів має правові наслідки для суб'єкта та об'єкта впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гетьман-П'ятковська І. А. Право та мораль: теоретико-правові проблеми співвідношення та взаємодію: Автореф. дис. ... к.ю.н. К., 2007. 20 с.
2. Егоров А. Дефинитивная норма пра-ва: автореф. дис. канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2004. 169 с.
3. Марченко М. Общая теория государстваи права: академический курс: в 2 т. М.: «Зерцало», 1998. Т. 2. 475 с.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15> (дата звернення: 13.06.2022).
5. Тарахонич Л. А. Поняття соціальних норм та їх ознаки. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Право»*. Харків : ХНПУ, 2011. № 16. С. 24-30.